

Karin Gündisch

Das Paradies liegt in Amerika

Paradisul este în America

Traducere din limba germană și note:
Mariana-Virginia Lăzărescu

– ediție bilingvă –

NICULESCU

Inhalt

Wie ich einen Spitznamen bekam	14
Wir machten uns auf den Weg.....	34
Von Heimbürg nach Bremerhaven	54
Auf dem Schiff	70
Endlich im Land des Wohlstands.....	98
Ankunft in Youngstown.....	110
Ein richtiger Amerikaner.....	146
Der lange Weg nach Amerika – Ein Nachwort ...	164

Cuprins

Cum m-am ales cu o poreclă	15
Am pornit la drum.....	35
De la Heimbürg la Bremerhaven.....	55
Pe vapor	71
În sfârșit în țara bunăstării	99
Sosirea la Youngstown	111
Un american adevărat.....	147
Drumul lung spre America – Epilog.....	165

Wie ich einen Spitznamen bekam

Ich wurde 1892 als drittes Kind von Maria und Peter Bonfert geboren. Mein Bruder Peter war damals acht und meine Schwester Regina drei Jahre alt. Eigentlich bin ich das sechste Kind, aber die anderen drei sind ziemlich bald nach der Geburt gestorben. Die zählen wir nicht mehr mit. Das ist so, einige überleben die Geburt, andere nicht. Mama hat sechs Kinder gebären müssen, um drei behalten zu dürfen. Emil und Eliss waren damals noch nicht auf der Welt.

Ich bin in Heimbürg geboren, in Siebenbürgen, das zu Österreich-Ungarn gehört. Die meisten Menschen arbeiten hier in der Wollweberei und jeder Hauswirt besitzt mit seiner Familie ein Stück Land oder wenigstens einen Garten. Unsere Gegend ist wegen der vielen Kirschbäume in ganz Siebenbürgen berühmt.

Als ich zwei Jahre alt war, zogen meine Eltern ins rumänische Land nach Slatina, wo mein Vater eine Stelle als Vorarbeiter in einem Sägewerk fand. Tata war bei den Rumänen sehr beliebt, und einige von den Arbeitern legten uns Eier und Hühner vor die Tür, weil sie ihn so schätzten. Zu essen gab es damals nämlich reichlich und niemand musste hungern. Es gab in Slatina aber auch Rumänen, die einen Hass auf die Deutschen hatten, weil sie die bessere Arbeit bekamen. Mein Vater hat mir erklärt, dass dies stimmt und mit den besseren Schulen

Cum m-am ales cu o poreclă

M-am născut în anul 1892, fiind al treilea copil al Mariei și al lui Peter Bonfert. Fratele meu Peter avea pe atunci opt ani, iar sora mea Regina, trei. De fapt, sunt al șaselea copil, dar ceilalți trei au murit la scurt timp după naștere. Pe ei nu-i mai punem la socoteală. Cam așa se întâmplă mereu, unii supraviețuiesc după naștere, alții nu. Mamei i-a fost sortit să aducă pe lume șase copii și să rămână doar cu trei. Pe atunci, Emil și Eliss nu se născuseră încă.

Am văzut lumina zilei în Heimburg², în Transilvania, care aparține de Austro-Ungaria. Cei mai mulți oameni de acolo lucrează în țesătoria de lână și fiecare proprietar de casă deține împreună cu familia lui o bucată de pământ sau măcar o grădină. Regiunea noastră e vestită în întreaga Transilvanie pentru ciresii ei mulți la număr.

Când am împlinit doi ani, părinții mei s-au mutat la Slatina, în ținut românesc, unde tata a găsit un post de șef de echipă într-o fabrică de cherestea. Tata era foarte iubit de români, iar unii dintre muncitori ne puneau în fața ușii ouă și găini, pentru că-l apreciau atât de mult. Pe atunci era mâncare din belșug și nimeni nu trebuia să îndure foame. Dar în Slatina existau și români care aveau ură pe nemți, pentru că aceștia primeau locuri de muncă mai bune.

² Denumirea unui oraș fictiv care amintește de localitatea Heltau (Cisnădie) din județul Sibiu, unde s-a născut autoarea Karin Gündisch. (n. trad.)

zusammenhängt. Die Deutschen in Siebenbürgen hatten schon immer gute Schulen.

Meinem Vater gefiel die Arbeit im Sägewerk, aber allzu lange hielt er es in Slatina nicht aus. Er hatte Heimweh nach den Kirschgärten. Eines Tages passierte etwas, das ihn wegtrieb. Ein Mann, der die Stelle des Vorarbeiters haben wollte, zeigte ihn wegen Diebstahls an. Aus dem Sägewerk war eine ganze Ladung Eichenbretter spurlos verschwunden und mein Vater wäre fast ins Gefängnis gekommen. Da musste er schnell handeln. Weil er wusste, wie gläubig die Rumänen sind, kniete er sich hin und bat den lieben Gott, den Holzdieb für alle Zeiten zu strafen. Aus Angst vor Gottes Strafe meldete sich der wirkliche Holzdieb und die Verschwörung gegen meinen Vater wurde aufgedeckt. Von da an dachte mein Vater aber nur noch an die Rückkehr.

In Slatina ist mein Bruder Emil geboren, unser viertes Kind, das überlebt hat. Meine Eltern haben ihn nach einem französischen Ingenieur genannt, den mein Vater sehr bewundert hat. Der französische Emile hat aber ein E am Ende des Namens und das sieht im Deutschen fast wie Emilie aus. Darum haben wir das E einfach weggelassen.

Kurz nach Emils Geburt zogen wir wieder nach Siebenbürgen, ins Haus von meinen Großeltern. Das war nicht sehr groß, hatte nur zwei Zimmer und eine Küche. Meine Großeltern behielten das Zimmer zur Straße hin und wir zogen ins Speisezimmer ein, das neben der Küche lag. An das Haus hatte der Großvater schon vor vielen Jahren eine große Werkstatt angebaut, in der zwei alte Webstühle standen. Mein Vater war eigentlich Wollweber von Beruf, wie auch

Tata mi-a explicat că era un adevăr care ținea de școlile mai bune. Sașii din Transilvania au avut dintotdeauna școli bune.

Tatălui meu îi plăcea munca din fabrica de che-restea, dar nu a rezistat prea mult în Slatina. I s-a făcut dor de grădinile cu cireși. Într-o zi, se întâmplă ceva, ce-i grăbi plecarea. Un bărbat care își dorea postul de șef de echipă, îl acuză de hoție. Din fabrică dispăruse fără urmă o întregă încărcătură de scândură de ste-jar, iar tata era pasibil de închisoare. Trebuia să acționeze rapid. Pentru că știa cât de credincioși sunt românii, ingenunchie și îl rugă pe bunul Dumnezeu să-l pedepsească de-a pururi pe hoț. De frică în fața pedepsei lui Dumnezeu, adevăratul hoț de lemne își recunoscua fapta, iar complotul împotriva tatălui meu ieși astfel la iveală. Cu toate acestea, tata nu se mai gândea decât să se întoarcă acasă.

Fratele meu Emil s-a născut în Slatina și este al patrulea copil din familie care a supraviețuit. Părinții mei i-au dat numele de Emil după un inginer francez, pe care tata îl admira foarte mult. Numele de Emile în franceză are însă un E la sfârșit, ceea ce, în germană, ar fi semănat mai degrabă cu Emilie. De aceea am renunțat pur și simplu la acel E final.

La scurt timp după nașterea lui Emil ne-am mutat înapoi în Transilvania, în casa bunicilor. Aceasta nu era prea mare, nu avea decât două camere și o bucătărie. Bunicii mei au păstrat camera de la stradă, iar noi ne-am instalat în sufrageria aflată lângă bucătărie. Lângă casă, bunicul construisese cu mulți ani în urmă un atelier mare, în care se aflau două războaie vechi de țesut. Tata era, de fapt, țesător de lână de

sein Vater, und so arbeitete er eine Zeit lang in der Weberei. Diese Arbeit aber brachte nicht genügend Geld ein. Wir hatten zwar genug zu essen, weil meine Großmutter und meine Mutter im Garten Kartoffeln, Zuckerrüben, Möhren, Zwiebeln und auch Futterrüben für das Schwein anbauten, das wir zu Weihnachten, wenn es ordentlich Speck angesetzt hatte, schlachteten. Wenn aber einer von uns Schuhe brauchte, wusste meine Mutter nicht, woher das Geld nehmen und nicht stehlen.

Ungefähr zwei Jahre vor meiner Geburt kam ein Mann in unser Dorf, Benjamin Becker aus Bremen. Er erzählte den Leuten von einem besseren Leben in Amerika. In Youngstown im Staate Ohio würden Arbeiter für die Stahlwerke gebraucht. Er erzählte von siebenbürgischen Landsleuten, die nach Youngstown gezogen waren und denen es jetzt sehr gut ging. Das waren Nachrichten, die jeder gern hörte, und als der Besucher abreiste, hinterließ er die Adresse von John Smith, der früher, als er noch in Siebenbürgen lebte, Johann Schmidt geheißen hatte. Dessen Frau vermietete Zimmer für Neuankömmlinge und half den Einwanderern weiter.

Benjamin Becker schmückte seine Erzählungen mit Liedern, die seinen Zuhörern nicht mehr aus dem Sinn gingen. Sie wanderten von einem zum andern. Vor allem die jungen Burschen und Mädchen sangen sie gern. Meine Schwester Regina, die sehr musikalisch ist und beim Abwaschen meistens singt, brachte mir die Auswandererlieder bei, denn ich singe auch gern. Das nützte meine schlaue Schwester aus. Wenn sie abwaschen musste, holte sie mich zum Abtrocknen, und

meserie, la fel ca tatăl său, așa că un timp a lucrat în țesătorie. Însă munca aceasta nu-i aducea destui bani. Ce-i drept, de mâncare nu duceam lipsă, pentru că bunica și mama cultivau în grădină cartofi, sfeclă de zahăr, morcovi, ceapă și sfeclă furajeră pentru porcul pe care îl tăiam de Crăciun, după ce puneam pe el un strat zdravăn de slănină. Dar când vreunul dintre noi avea nevoie de încălțăminte, mama nu știa de unde să facă rost de bani, fără să fure.

Cu vreo doi ani înainte să mă nasc eu, în satul nostru a venit un bărbat pe nume Benjamin Becker din Bremen. El le-a povestit oamenilor despre traiul mai bun din America. În Youngstown, statul Ohio, era nevoie de muncitori în oțelării. El povesti despre concetățeni ardeleni care plecaseră la Youngstown și căroră acum le mergea foarte bine. Erau noutăți pe care toți le-au ascultat cu interes, iar la plecare, vizitatorul a lăsat adresa lui John Smith, care, pe vremuri, când încă mai locuia în Transilvania, se numise Johann Schmidt. Soția lui închiria camere pentru nou-veniți și le dădea o mână de ajutor imigranților.

Benjamin Becker își ilustra povestirile cu cântece care apoi nu le mai ieșeau din minte ascultătorilor săi. Ele se transmiteau din gură-n gură. În special tinerii, fete și băieți, le fredonau cu drag. Sora mea Regina, care are ureche muzicală și cântă de obicei când spală vasele, m-a învățat și pe mine cântecele emigranților, fiindcă și mie îmi place să cânt. Sora mea, șmecheră cum e, știa să profite de pe urma asta. Când avea de spălat vase, mă lua și pe mine la șters, și atunci cântam amândoi, cât ne ținea gura, cântecele noastre preferate.

dabei sangen wir lauthals unsere Lieblingslieder. Eines davon war das Amerikalied der Hasen und das ging so:

Ach, gar zu schlecht ist doch die Welt
zu uns, den armen Häschen, den Häschen!
Man gönnt uns nicht in Wies' und Feld
ein Blättchen oder Gräschen.

Wo nur ein Has' dem Kohlfeld naht,
gleich treffen ihn die Schroten, die Schroten,
doch uns verspeist man mit Salat,
mit Rotkohl und mit Schoten.

Das ist zu arg! Ich sag es ja,
hier ist nichts mehr zu holen.
Wir wandern nach Amerika:
heidi!, auf flinken Sohlen.

Außerdem sangen wir jedes Mal ein Loblied auf Kolumbus, weil er Amerika entdeckt hat.

Unserer Großmutter gefielen diese Lieder gar nicht. »Man könnte denken, dieser Kolumbus wäre der liebe Gott«, sagte sie. »Könnt ihr nicht etwas anderes singen?«

Natürlich kannten wir noch andere Lieder, aber auch die gefielen der Großmutter nicht:

Äpfel, Birnen, Pflaumen, Feigen
wachsen dort in größter Saat,
ihre Größ' ist zu vergleichen
einem großen Wagenrad.

Unul dintre ele era cântecul iepurilor despre America
și suna cam așa:

Of, Doamne, lumea asta-i un calvar,
de noi, bieți iepurași, e vai și-amar!
N-avem parte pe islaz și în poieni
de nicio frunză și nici de buruieni.

Când se apropie-un iepure de varza din răsad,
îndată peste el sute sau mii de-alice cad,
din noi se-nfruptă toți cu garnitură de salată,
sau cu păstăi și multă varză roșie murată.

E prea de tot! Vă spun vouă,
aici n-avem nici ce mânca.
Hai cu toții-n lumea nouă,
cu pas grăbit spre-America.

În plus, mai cântam de fiecare dată și un cântec
în cinstea lui Columb, fiindcă el descoperise America.

Bunicii noastre nu-i plăceau deloc cântecele
noastre. „Columb ăsta, ai zice că e bunul Dumnezeu“,
spunea ea. „Nu știți și voi să cântați altceva?“

Bineînțeles că mai știam și alte cântece, dar nici
acelea nu erau pe placul bunicii:

De mere, pere, prune și smochine
Grădinile acolo toate-s pline,
atât de mari sunt toate, măicuță,
cât roata mare de la o căruță.

Würste wachsen dort auf Bäumen,
manche sechzig Faden lang,
Schinken bricht man aus der Erde
wie die Steine mit der Stang’.

Pferde braucht man nicht zu kaufen,
die sind dort im Lokotel,
will man nicht zu Fuße laufen,
ruft man, kommt ein Dutzend schnell.

»Da muss man nur die Hände im Schoß halten und zusehen, wie alles wächst wie im Paradies«, sagte die Großmutter. »Aber wisst ihr, dass man zuerst sterben muss, um ins Paradies zu kommen?«

Wir wollten aber weder nach Amerika noch ins Paradies, wir wollten nur mit dem Geschirrabwaschen fertig werden.

Benjamin Becker hinterließ eine große Unruhe im Dorf. Im Wirtshaus oder beim Kartenspiel überlegten die Männer oft, was für Menschen dieser John Smith und seine Frau wohl wären, ob man Vertrauen in sie haben kann. Viele Leute hofften auf ein besseres Leben und auf Wohlstand in Youngstown. Hie und da sagte einer: »Wenn ich mal in Youngstown bin, dann ...« Ja, dann!

Bereits wenige Wochen nach der Abreise des Besuchers aus Bremen verschwand Johann Müller aus unserem Ort, und wenn man seine drei Kinder fragte, wo denn der Vater sei, sagten sie stolz: »Er ist in Youngstown!«

Johann Müller hat sich nie mehr bei seiner Familie gemeldet. Er blieb einfach weg. Das Reisegeld

Cârnații cresc acolo în copac,
șaizeci de metri au și-i pui în sac,
iar șunca tocmai din pământ răsare,
O rupi și-o iei cu tine-n traista mare.

Nici caii o problemă acolo nu-s, măi frate,
căci cu duzinile ei tropăie prin sate,
dacă n-ai chef să mergi pe jos și vrei călare,
fluieri și te trezești cu-o herghelie mare.

„N-ai decât să stai acolo cu mâinile în sân și să
vezi cum crește totul ca-n paradis“, spunea bunica.
„Dar voi știți că mai întâi trebuie să mori, ca apoi să
ajungi în paradis?“

Noi nu voiam să ajungem nici în America, nici în
paradis, nu voiam altceva, decât să terminăm de spălat
vasele.

Benjamin Becker lăsă în urma sa o mare neli-
niște în sat. Bărbații stăteau adesea la cârciumă sau la
un joc de cărți și se gândeau, ce fel de oameni or fi
John Smith ăla și soția lui, dacă oare puteau să aibă
încredere în ei. Mulți sperau să ducă o viață mai bună
în Youngstown și să ajungă bogați. Din când în când,
câte unul mai zicea: „Când o să ajung eu în
Youngstown, ei bine, atunci ...!“ Să te ții atunci!

La câteva săptămâni după ce vizitatorul din Bre-
men plecă, Johann Müller dispăru din localitatea
noastră, și dacă îi întrebai pe cei trei copii ai săi, unde
le e tatăl, răspundeau cu mândrie: „S-a dus la
Youngstown!“

Johann Müller n-a mai dat familiei niciun semn
de viață. Pur și simplu a dispărut. N-a mai trimis nici